

Шепітько С. В.

Маріупольський державний університет

Висоцька Є. О.

Маріупольський державний університет

ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ У ТЕКСТАХ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті проаналізовано лінгвістичні особливості прислів'їв під кутом різних аспектів у мовознавстві. Зокрема, увагу зосереджено на вивченні функціонування англомовних прислів'їв у текстах художньої літератури, їх структурі, семантиці та прагматиці. Було засвідчено, що прислів'я – це фразеологічні одиниці, одне з головних їх призначень полягає в короткому вербальному позначенні традиційних цінностей, поглядів, що ґрунтуються на особистісному досвіді етносу і відтворюють особливості світосприймання індивіда, його оцінні стереотипи, специфіку словотворчості. У статті були досліджені основні лінгвістичні ознаки прислів'їв, які відрізняють їх від всіх жанрів паремії. Замкнутість граматичної структури прислів'їв полягає в тому, що вони не допускають вільної заміни слів-компонентів і перетворення граматичної структури. Проаналізувавши прислів'я, було виявлено, що вони представлені трьома синтактико-структурними типами: розповідним, спонукальним та питальним. Найпоширенішим типом є розповідні прислів'я – 90%, незначна кількість представлена спонукальними – 9,6 % та питальні – лише 0,4 %. Моделі прислів'їв представлені суб'єктом (S) та предикатом (P), доповнення чи обставина (Object/Adverbial modifier of place/time) – розширювачі, які є необлігаторними. Група прислів'їв (V+Object/Adverbial modifier of place/time) передбачає, що стабільним компонентом є дієслово, до якого приєднуються обставина чи доповнення. Визначивши прагматику прислів'я, ми вивчили, що її сутність проявляється в тому, який ефект вони мають на думки, судження, емоції та поведінку адресата. Стаття також акцентує увагу на функціональному аспекті прислів'їв в текстах художньої прози. Було простежено, що номінативна та комунікативна функції є найхарактернішими та властиві всім прислів'ям взагалі.

Ключові слова: паремія, прислів'я, семантика, прагматика, граматична структура, функціональний аспект, лінгвістичні особливості.

Постановка проблеми. Дослідження прислів'їв надає можливість отримати цінну інформацію про культуру, побут та традиції того чи іншого народу, яка сприяє інкультурації особистості в ході оволодіння компромісною мораллю, що потребує всебічної оцінки ситуації [8, с. 200]. Важливим завданням в цьому плані є суто лінгвістичні характеристики прислів'їв, які потребують узагальнення та уточнення. Наша стаття має на меті дослідження структури, семантики, прагматики та функцій англомовних прислів'їв у текстах художньої літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прислівниковий фонд займає важливе місце в лексичній системі мови, і тому його аналіз залишається протягом багатьох років однією з найактуальніших проблем лінгвістики. Прислів'я розглядалися багатьма дослідниками в різних

аспектах. Прислів'я як феномен вивчали О.О. Шахматов, О.О. Потєбня, В.В. Виноградов, Г.Л. Пермяков. Походження прислів'їв, їх використання, класифікацію, структуру та значення розглядали І.І. Срезневський, Ф.І. Буслаєв, Г.Л. Пермяков, В.Г. Костомаров, Г.Д. Сидоркова, Н.М. Амосова, В.П. Жуков, З.К. Тарланов, А. Крікман. Дослідженням англомовних прислів'їв, займалися В. Мідер, В.Х. Коллінз та інші [11, с. 196-200].

Незважаючи на існуючі наукові набутки, вивчення прислівникового фонду вітчизняними та зарубіжними лінгвістами суттєво різняться, що робить огляд лінгвістичних ознак прислів'їв актуальним та нагальним [12, с. 99-105].

Постановка завдання. Відповідно до мети були поставлені наступні завдання: узагальнити лінгвістичні характеристики прислів'їв, вивчити структуру, семантику та прагматику англомовних

прислів'їв, описати особливості їх функціонування.

Виклад основного матеріалу. «Прислів'я – це короткий народний вислів з повчальним змістом» [7, с. 247]. Характерна особливість прислів'їв, яка відрізняє їх від всіх жанрів паремії є замкнутість граматичної структури, яка полягає в тому, що прислів'я не допускає вільної заміни слів – компонентів і перетворення граматичної структури. Прислів'ями слід вважати ті вислови, які користуються суспільною популярністю. Звідси витікає, що звичайно це – старовинні стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища [5, с. 150-155].

Прислів'я англійської мови вносять певний колорит в повсякденне спілкування і дійсно заслуговують окремого вивчення. Їх не можна розуміти буквально, навіть якщо відомо значення кожного слова і ясна граматична конструкція. Серед характеристик прислів'я виділяють наступне:

- лаконічність, стислість прислів'я (proverb is...short...);
- за своєю формою, прислів'я – це речення (proverb is a short sentence...);
- прислів'я – цитата (...that people often quote...);
- прислів'я з'явились дуже давно (proverb is ancient);
- прислів'я відображає правдиві явища (proverb is true);
- прислів'я – зберігає мудрість народу (that gives or tells you something about human life and problems in general) [3, с. 50-51].

Найхарактернішою лексико-семантичною рисою прислів'їв є образність. Вона притаманна більшості уживаних прислів'їв. Образність створюється за допомогою назв різних предметів, явищ, біблійних персонажів, їжі, природи, грошей, частин тіла людей, зоонімів, реалій, за допомогою різних засобів мови – метафори, метонімії [2, с. 20-34].

Видатний естонський дослідник А.А. Крікман присвятив багато своїх робіт дослідженню семантики прислів'їв [3, с. 49]. Він вивчав семантику прислів'їв та визначив основні методи, які використовуються в цьому процесі. Перший метод – це семантико-прагматичний. Він може надати достовірне уявлення про значення прислів'я, але через недостатню інформацію про дійсні умови застосування прислів'їв у їх контекстах, цей метод практично не може бути застосований. Другий – метод семантико-позаконтекстовий. Він дає гіпо-

тетичний результат – семантичний потенціал прислів'я. Але ж семантичне значення прислів'я одержують у своїх дійсних актуалізаціях. Третій метод, семантико-синтаксичний, надає семантичний опис корпусу прислів'їв в цілому та створює його у вигляді єдиної типології або класифікації [3, с. 50]. Дослідник стверджував, що нема чіткої межі між прислів'ями з прямим та переносним значенням; їх визначення пов'язане з контекстом, у якому вони актуалізуються. Можна виокремити прислів'я із спільним змістом. Так як прислів'я є важливим невід'ємним компонентом духовної культури, вони характеризуються схожістю життєвих поглядів, влучністю, мудрістю виразів. Але при цьому прислів'я в різних мовах використовують різні образи. Це пов'язано з тим, що мовець суб'єктивно тлумачить навколишню дійсність [3, с. 51-54].

Розглядаючи структуру прислів'я, слід зауважити, що вони представлені трьома синтактико-структурними типами: розповідним, спонукальним та питальним. Найпоширенішим типом є розповідні прислів'я – 90%, незначна кількість представлена спонукальними – 9,6 % та питальні (питання риторичне) – лише 0,4 %, наприклад: «*Can the leopard change his spots?*»

Моделі прислів'їв представлені суб'єктом (S) та предикатом (P), а доповнення чи обставина (Object/Adverbial modifier of place/time) — розширювачі, які є необлігаторними. Група прислів'їв (V+Object/Adverbial modifier of place/time) передбачає, що стабільним компонентом є дієслово, до якого приєднуються обставина або доповнення: «*Kill the goose that lays the golden eggs...*» [5, с. 237].

Під прагматичним аспектом аналізу прислів'їв розуміють дослідження умов їх використання, їх властивостей, вплив на отримувача інформації під час мовлення. Прагматичне значення прислів'я полягає у тому, що мовець сам вибирає для чого і з якою метою вживається те чи інше прислів'я. Зазвичай, це- вираження ставлення до того, про що говориться, та спрямування слухача на вірне розуміння ситуації.

Прислів'я виконують різні функції, що характеризуються як базові або первинні (номінативна та комунікативна), а також загальнопаремійні функцій – директивну (регулятивну, повчальну), пізнавальну, естетичну, оцінну, прогностичну (прескриптивну), кумулятивну, моделюючу, емоційно-експресивну, розважальну, орнаментальну. Взагалі, під функцією розуміють яку роль виконує елемент у діяльності тієї структури, частиною

якої він є. В залежності від ситуації, прислів'я можуть виконувати не одну функцію, а декілька [9, с. 114-116; 10, с. 95-100].

Серед найчастіших прагматичних функцій можна виокремити такі як :

- функція привернення уваги адресата;
- функція виділення комунікативно значущих елементів;
- функція компресії інформації. [7, 130-140].

Перша функція полягає у тому, що прислів'я живаються на фоні нейтрального контексту і самі привертають до себе увагу образністю, узагальненістю значення, дидактичним змістом. Друга функція тісно пов'язана з функцією привернення уваги, оскільки виділяються найбільш

значущі, суттєві показники, які в образній формі отримуються адресатом. Сутність третьої функції полягає у тому, що прислів'я – це зразок мовної економії, та найчастіше сприяють компресії переданої інформації. Це можливо завдяки образному характеру прислів'їв [7, с. 122-136].

Прислів'я може бути виразником якогось відрізка сенсу, де набуває сили основна прагматична функція прислів'я – моделююча функція. Суть її полягає у тому, що вона забезпечує функціонування прислів'я як єдиного цілого, що містить інформацію про факт дійсності і що має смислову завершеність. Згідно з моделюючою функцією прислів'я є продуктом когнітивної діяльності людини, що містить квант інформації про навколишню дійсність. Прислів'я надає словесну модель тієї чи іншої життєвої ситуації, при цьому вона не просто виражає певне значення та несе якусь інформацію, але й втілює її в наочний образ [1, с. 218].

Для визначення функцій англійських прислів'їв, ми обрали різні твори з художньої літератури. Першим для аналізу було обрано прислів'я з твору Джозефа Хеллера, «Пастка-22»: «*Haste makes waste, Purvis. Haste makes waste. If I've told you that once, I must have told you that a hundred times. Haste makes waste.*» (J. Heller, «Catch-22», ch. 24, p. 68). Дане прислів'я виконує номінативну, комунікативну та естетичну функції. Номінативна та комунікативна функції є базовими, первинними, універсальними, які властиві усім прислів'ям взагалі, як мовним одиницям. Естетична функція в цьому прислів'ї проявляється при безпосередньому читанні моралі, використовується гіпербола *hundred times*. Другий приклад узято з твору «Дуже короткі розповіді», В. С. Моєма: «*It's no good my saying one swallow doesn't make a summer; he doesn't see that it was just a fluke, he thinks the whole thing was due to his own cleverness. It may ruin him.*»

(W. S. Maugham, «Complete Short Stories», p. 77), де прислів'я виконує номінативну, комунікативну та емоційно-експресивну функції. Емоційно-експресивна функція відображає в цьому прислів'ї відношення мовця до того, що він говорить та до ситуації. Наступний приклад обрано з твору Д. Картера, «Сини без батьків»: «*Don't count your chickens before they're hatched!*» *Anna laughingly warned them. Dave had about getting the job.*» (D. Carter, «Fatherless Sons», part 3, ch. 23, p.197). Прислів'я виконує номінативну, комунікативну та директивну функції. Директивна функція проявляється як порада.

Прислів'я, яке виконує пізнавальну функцію віддзеркалює у свідомості смисл ситуації, яка перетворює її у певний урок: «*...they would not ask him to do anything which it was not perfectly legal for him to do, but that he must be complacent and not stand in the way of big municipal perquisites nor bite the hands that fed him*» (Th. Dreiser, «The Financier», p. 45).

Проаналізувавши прислів'я, ми визначили, що найчастіше зустрічалися номінативна (33%), комунікативна (33%) та кумулятивна (14%) функції. Інші функції складають, відповідно, емоційно-експресивна (9%), естетична (6%), директивна (5%).

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши лінгвістичні характеристики англійських прислів'їв під кутом різних аспектів у мовознавстві, можна зробити висновок, що прислів'я становлять цікавий матеріал для аналізу, який надає можливість вивчити самотність англійського народу, його вірування, обряди, пізнати життєвий досвід, відшліфований протягом віків.

У семантичному аспекті ми дослідили багатозначність прислів'їв. Найхарактернішою семантичною рисою прислів'я є образність.

Розглянувши структуру англійських прислів'їв, ми прийшли до висновку, що прислів'я представлені трьома синтактико-структурними типами: розповідними, спонукальними та питальними.

Прагматичний підхід дозволив визначити, що прислів'я виконують різні функції, найхарактернішими з яких є номінативна та комунікативна. Ці функції властиві всім прислів'ям взагалі, як мовним одиницям. Прагматика прислів'я полягає у функціонуванні прислів'я у мовленні з метою досягти найбільш ефективного вираження думки та описати емоційний стан комунікантів.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні паремійного корпусу мови, який є найяскравішим способом світосприйняття, та виявленні особливостей функціонування англійських прислів'їв.

Список літератури:

1. Кунін В. А. Курс фразеології сучасної англійської мови. Підруч. для іноземців та фак. інозем. мов / Кунін В. А. М.: Вища школа, Дубна: Вид. центр «Фенікс», 1996. С. 218.
2. Назаренко О. В. Менталітет нації у дзеркалі української фразеології / О. В. Назаренко // Український смисл. 2007. № 3. С. 20-34.
3. Островська О. О. Лексико-семантичні засоби реалізації категорії оцінки в англійській художній прозі / О. Островська. С. 49-54.
4. Осіпова Т. Ф. Паремії як репрезентанти мовлення сучасної людини / Т. Ф. Осіпова // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. Л. А. Лисиченко. Харків, 2007. Вип. 21. С. 150-155.
5. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремииологии / Г. Л. Пермяков. М.: Наука, 1988. 237 с.
6. Сидоркова Г. Д. Прагматика паремий: пословицы и поговорки как речевые действия: дис. д-ра филол. наук / Г. Д. Сидоркова. Краснодар, 1999. 122-140 с.
7. Словопедія [Електронний ресурс]. 2007. С. 247. Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/32/53407/31949.html>.
8. Фелицына В. П. О пословицах и поговорках как материале для фразеологического словаря / В. П. Фелицына // Проблемы фразеологии: Исследования и материалы. М. Л.: Наука, 1964. С. 200.
9. Шепітько С. В. Фонд прислів'їв як об'єкт вивчення сучасних парадигм лінгвістики / С.В. Шепітько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Філологія. Одеса, 2015. №19. С. 114-116.
10. Шепітько С. В. Функції прислів'їв / С.В. Шепітько // Наукові записки: Філологічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. № 137. С. 95-100.
11. Шепітько С. В. Лінгвокультурний аналіз символів в анімалістичних прислів'ях української й англійської мов / С.В. Шепітько // Науковий вісник: Філологічні науки. Херсон: Херсонський державний університет. 2018. Вип. 2. С. 196-200.
12. Шепітько С. В. Пословицы как объект исследования англоязычной науки / С. В. Шепітько // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». 2013. Вип. 76. С. 99-105.

Shepitko S. V., Vysotska Ye. O. LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH PROVERBS AND THEIR FUNCTIONS IN THE TEXTS OF PROSE

The article focuses on the linguistic characteristics of proverbs from the point of view of various linguistic aspects. Specifically, it focuses on the functions of English proverbs in the texts of prose, their structure, semantics and pragmatics. It has been proved that proverbs are phraseological units whose significance is to summarize the customary values, views that are based on the experience of an ethical group and express specific characteristics of an individual's mentality, his / her stereotypes, nature of the rhetoric. The article examines the basic linguistic characteristics of proverbs that distinguish them from all genres of paroemia. Fixed grammatical structure of proverbs means that parts of a sentence cannot be replaced. Having analyzed the proverbs, it has been discovered that they are represented by three syntactic-structural types: declarative, hortative and interrogative. The most common type is declarative - 90%, insignificant number of proverbs are hortative - 9.6% and only 0.4% are interrogative. Models of proverbs are represented by a Subject (S) and a Predicate (P), an Object or Adverbial modifier of place / time which are not binding. The group of proverbs with V + Object / Adverbial modifier of place / time provides that a fixed part is the verb that comes with the Object or Adverbial modifier of place / time. The pragmatic aspect of the proverbs is the impact that they have on the addressee's thoughts, judgments, emotions and behavior. The author of the article also focuses on the functional aspect, having chosen the proverbs from the texts of prose to be analyzed. It has been noted that the nominative and communicative functions are the most widespread and common for all proverbs in general.

Key words: paroemia, proverb, semantics, pragmatics, grammatical structure, functional aspect, linguistic characteristics.